

Asia: VN/17577/2022

Lausuntopyyntö tuomioistuimien ulkopuolisen riidanratkaisun ja sovittelun kehittämiseksi tehdystä selvityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Mitkä ovat pienten ja keskisuurten yritysten merkittävimmät esteet sovittelumenettelyjen käytölle riidanratkaisussa

Sovittelumenettelyn käytön merkittävimpinä esteinä voidaan pitää sovittelumenettelyjä koskevaa tiedon puutetta, sovittelun hyödyntämiseen liittyvää kulttuurimuutoksen tarvetta ja asianosaisille sovittelumenettelyistä aiheutuvia kustannuksia.

Kuten selvityksessä on kuvattu, yritykset suosivat sitä riidanratkaisukeinoa, jota oikeudelliset avustajat suosittelevat. Siksi asianajajien ja muiden oikeudellisten avustajien sekä myös yritysten tietoisuutta vaihtoehtoisen riidanratkaisun keinoista tulee lisätä. Sovittelukulttuurin muutoksen tulisi johtaa siihen, että asianosaiset herkemmin suostuisivat asian sovitteluun, jolloin sovittelumenettelyyn sopivat riita-asiat myös ohjautuisivat sovittelumenettelyyn. Riidan osapuolten etu olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa selvittää sovinnon edellytykset, mikä tarkoituksenmukaisimmin tapahtuisi ammattitaitoisen sovittelijan myötävaikutuksella siten, että oikeudellisten avustajien lisäksi myös yritysten edustajat olisivat läsnä sovittelussa. Sovittelumenettelyä ei tulisi aiheutua merkittäviä kustannuksia asianosaisille, jotta sovittelun aloittamisen kynnyksellä olisi mahdollisimman matalalla.

Tulisiko riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyä kehittää sovittelumenettelyjen nykyistä suuremman hyödyntämisen suuntaan? Jos, niin millä tavalla?

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 19 §:n 4 kohdan nojalla riita-asian valmistelussa on selvitettävä, onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Saman luvun 26 §:n 1 momentin nojalla tuomioistuimen on pyrittävä saamaan asianosaiset sopimaan asia. Säännösten soveltamisen myötä sovinnon mahdollisuus ja sovinnon edellytysten selvittäminen ovat tuomioistuimessa esillä riita-asian eri käsittelyvaiheissa. Sovittelun näkökulmasta riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn kehittämistä olennaisempaa olisi siten pyrkiä poistamaan edellä mainittuja merkittävimpiä esteitä

sovittelumenettelyn käytölle niin, että asianosaiset haluaisivat laajemmassa määrin myös omaaloitteisesti hyödyntää tuomioistuinsovittelua.

Pitäisikö alustavaan sovitteluistuntoon osallistumisesta säätää laissa?

Selvityksessä tuodaan esille menettely, jossa säännönmukaisesti selvitettäisiin ensin alustavan sovittelutapaamisen kautta osapuolten edellytykset sovitella riitaa ja saavuttaa sovinto, ja vasta tämän jälkeen asia siirtyisi oikeudenkäyntimenettelystä vastaavalle puheenjohtajalle, joka aloittaisi riita-asian varsinaisen valmistelun oikeudenkäyntiä varten.

Edellä esitetty menettely on sinänsä mahdollista toteuttaa asianosaisten toimesta riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 2 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla suoralla sovitteluhakemuksella. Alustavan sovitteluistunnon järjestäminen ei siten edellytä uutta sääntelyä, vaan ensisijaisesti menettelytapojen muuttamista siten, että asianosaiset hyödyntäisivät jo riidan varhaisessa vaiheessa mahdollisuutta saattaa asia vireille tuomioistuinsovitteluun.

Kaikki riita-asiat eivät sovellu soviteltavaksi. Lisäksi asianosaisilla on aina oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva asia tuomioistuimen päätettäväksi. Pakollinen sovittelu voisi siten heikentää asianosaisten kokemusta menettelyn oikeudenmukaisuudesta. Mikäli alustavasta sovitteluistunnosta säädettäisiin laissa, olisi asianosaisille sovittelusta aiheutuvien tarpeettomien kustannusten välttämiseksi tarkoituksenmukaista selvittää edellytyksiä edistää riita-asian jatkokäsittelyä tilanteessa, jossa asiaa ei sovittais alustavassa sovitteluistunnossa. Riita-asian käsittelyä edistäisi esimerkiksi jo alustavassa sovitteluistunnossa asianosaisten myötävaikutuksella laadittava luettelo asian riidattomista ja riitaisista seikoista.

Näettekö tarvetta kehittää tuomioistuinsovittelua koskevaa lainsäädäntöä ja millä tavalla, jotta siitä tulisi nykyistä toimivampi vaihtoehto pienten ja keskisuurten yritysten riidanratkaisuun?

Tuomioistuinsovittelua koskevan lainsäädännön voidaan katsoa olevan riittävällä tasolla. Selvityksessä on tuotu esille ongelma siitä, että yrityksillä ei ole etukäteen tietoa sovittelijan liiketoiminnallisesta osaamisesta tai tietyn kaupallisen alan erityisosaamisesta. Riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 2 luvun 5 §:n 2 momentin nojalla sovittelija voi kuitenkin osapuolten suostumuksella käyttää asiantuntemuksen turvaamiseksi avustajaa. Osapuolten suostumuksella menettelyssä voidaan myös kuulla osapuolten lisäksi muitakin henkilöitä ja esittää muuta selvitystä. Lisäksi asianosaisilla on sovittelulain 2 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla mahdollisuus pyytää sovittelua koskevassa hakemuksessa tuomioistuimen tietyn tuomarin määräämistä sovittelijaksi. Näin ollen tuomioistuinsovittelua koskevat säännökset mahdollistavat asian erityispiirteiden huomioimisen ja tarvittaessa sovittelijan asiantuntemuksen turvaamisen, mikäli esimerkiksi yritysten välisen riita-asian sovittelu sitä edellyttäisi.

Pitäisikö Suomeen luoda selvityksessä esitetty tuomioistuimen ulkopuolinen institutionaalinen sovittelumenettely? Jos, niin millainen?

Selvityksessä esitetyn perusteella tuomioistuimen ulkopuolisen institutionaalisen sovittelumenettelyn luomista tarkoituksenmukaisempaa olisi pyrkiä lisäämään laadukkaaksi ja

toimivaksi havaitun tuomioistuinsovittelun käyttöä poistamalla edellä mainittuja sovittelumenettelyn käytön esteitä sekä turvaamalla riittävät resurssit tuomioistuinsovittelulle. Tämä on perusteltua ensinnäkin asianosaisille menettelystä aiheutuvien vähäisten kustannusten johdosta, mutta myös siksi, että selvityksen perusteella tuomioistuinten ulkopuoliset sovittelumenettelyt ovat jääneet tuomioistuinsovitteluun verrattuna varsin vähäiselle käytölle.

Näettekö tarvetta sille, että pienten ja keskisuurten yritysten välisiä riitoja voitaisiin käsitellä jossakin ratkaisusuositusta antavassa lautakunnassa kuten kuluttajariitalautakunnassa?

Ratkaisusuositusten ongelmana voidaan pitää sitä, ettei asianosaisilla ole varmuutta noudattaako riidan toinen osapuoli ratkaisusuositusta. Lautakuntakäsittely voisi siten aiheuttaa tarpeettoman viiveen riitaisen asian etenemiselle, mikäli ratkaisusuositus ei johtaisi riidan päättymiseen. Samalla voidaan todeta, että tuomioistuinsovittelussa sovittelija voi osapuolten pyynnöstä tai suostumuksella tehdä ehdotuksen asian sovinnolliseksi ratkaisemiseksi sovittelulain 2 luvun 7 §:n nojalla. Riittävänä voidaan siten pitää asianosaisten mahdollisuutta saada tuomioistuinsovittelussa sovintoon pyrkivä ratkaisuehdotus.

Muita kommentteja selvityksestä?

Sovittelu on oikeudenkäynnin vaihtoehto myös hovioikeudessa käräjäoikeuden ratkaisemissa riita- ja hakemusasioissa, joissa sovinto on sallittu. Tuomioistuinsovittelu on täysimittaiseen valitusasian käsittelyyn verrattuna nopeampi menettely riita-asian ratkaisemiseksi, joten asianajajien ja muiden oikeudellisten avustajien tietoisuutta tulisi lisätä myös hovioikeudessa tapahtuvan sovittelun osalta.

Välimaa Asko
Helsingin hovioikeus

Nurminen Miia
Helsingin hovioikeus